

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

“ЗАТВЕРДЖУЮ”  
Декан гуманітарно-педагогічного факультету  
Інна САВИЦЬКА  
“\_\_\_\_\_” \_\_\_\_\_ 2024 р.



“СХВАЛЕНО”  
на засіданні кафедри філософії та  
міжнародної комунікації  
Протокол № 8 від “31” січня 2024р.  
Завідувач кафедри  
Валентина КУЛЬТЕНКО

”РОЗГЛЯНУТО”  
Гарант ОНП 033 «Філософія»  
Віра ДОДОНОВА

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ПРОГРАМА  
ПЕДАГОГІЧНОЇ (АСИСТЕНТСЬКОЇ) ПРАКТИКИ**

спеціальність **033 Філософія**

освітня програма **033 Філософія**

Гуманітарно-педагогічний факультет

Розробник: доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та міжнародної комунікації Віра Іванівна Додонова

Київ – 2024 р.

## 1. Опис практики

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Форма навчання Денна
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 03 Гуманітарні науки (шифр і назва) Спеціальність 033 «Філософія»	Педагогічна (асистентська) практика
Обсяг годин: Навчально-методична робота – 50 годин Аудиторне навантаження – 70 годин	Освітній ступінь: Доктор філософії PhD	Вид контролю: залік

## 2. Загальні положення

1.1. Програма педагогічної асистентської практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії визначає зміст і організаційно-методичні засади проходження педагогічної практики аспірантами.

1.2. Педагогічна асистентська практика в системі вищої освіти на третьому освітньо-науковому рівні є одним із етапів професійної підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (далі – аспіранти) до науково-педагогічної діяльності, який має за мету сформувати професійно-педагогічні компетентності щодо здійснення освітнього процесу у закладах вищої освіти.

1.3. Програма педагогічної асистентської практики розроблена на основі Закону України «Про вищу освіту», у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23.03.2016 р. № 261, з урахуванням вимог «Положення про педагогічну практику аспірантів Національного університету біоресурсів і природокористування України» (від 20 квітня 2016 р.).

1.4. Організатором та базою для проходження педагогічної практики є кафедра, за якою закріплений аспірант. Крім того, аспірант може пройти педагогічну практику на аналогічних кафедрах (підрозділах) інших закладів вищої освіти II-IV рівнів акредитації.

## 3. Мета та завдання практики

2.1. Метою педагогічної практики аспірантів є набуття та вдосконалення навичок і вмінь навчально-методичної роботи.

2.2. У процесі проходження педагогічної практики аспіранти повинні оволодіти такими компонентами:

**Інтегральна.** Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері філософії, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

**ЗК1.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

**ЗК2.** Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

**ЗК5.** Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

**ЗКу7.** Вміння використовувати комп'ютерні та комунікаційні технології у науковій та педагогічній діяльності.

**СК4.** Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

**СКу7.** Знання предметної області філософії та розуміння сутності професійної діяльності, вміння об'єктивно та неупереджено викладати основні проблеми філософії.

**СКу10.** Вміння вести науково-дослідницьку діяльність у сфері філософії та дотичних до неї дисциплін індивідуально та в науково-дослідних групах (колективах).

**СКу12.** Здатність до самостійної підготовки навчально-методичних матеріалів з дисциплін філософського профілю, до створення електронних навчальних курсів на платформах Moodle та e-learn, до проведення занять в дистанційному форматі.

#### **4. Результати проходження практики**

В результаті проходження педагогічної (асистентської) практики аспірант має набути:

**РН2.** Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми філософії державною та іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

**РН3.** Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

**РН4.** Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні літературні дані; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого інтелектуального та соціокультурного контекстів.

**РН5.** Планувати і виконувати теоретичні дослідження з філософії та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

**РН6.** Глибоко розуміти загальні принципи та методи філософських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері філософії та у викладацькій практиці.

**РН9.** Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері філософії, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін.

**РНу10.** Вміння та навички організовувати творчу діяльність, роботу над науковими статтями та доповідями. Вміння та навички виконувати належні, оригінальні і придатні для опублікування дослідження у галузі гуманітарної науки та суміжних з нею науках. Вміння та навички організовувати оформлення і самоперевірку відповідності матеріалів дисертаційного дослідження встановленими вимогам.

**РНу11.** Знання та розуміння наукової етики та правил академічної доброчесності, їхньої ролі у науковій діяльності та загальній перспективі розвитку науки та соціуму. Вміння сумлінно та доброчесно виконувати наукові завдання та володіти навичками етичної педагогічної поведінки.

**РНу13.** Знання основних тенденцій розвитку науки й наукових досліджень у сучасному світі. Знання та розуміння генезису розвитку філософської думки. Вміння та навички виокремлювати на підставі знання напрямів і течій історії філософії актуальних соціально-філософських проблем та здійснення їхнього аналізу.

**РНу15.** Вміння та навички ведення науково-дослідницької діяльності у сфері філософії та дотичних до неї дисциплін індивідуально та в науково-дослідних групах (колективах). Вміння та навички налагодження наукової взаємодії з дослідниками, які мають власну світоглядну позицію та толерантне ставлення до інакодумства.

**РНу19.** Вміння та навички розробки навчально-методичних матеріалів для викладання філософських дисциплін в закладах вищої освіти. Навички створення електронних навчальних курсів на платформах Moodle та e-learn, читання лекцій і проведення семінарських занять в режимі он-лайн.

## 5. Структура практики

Педагогічна (асистентська) практика в системі вищої освіти на третьому освітньо-науковому рівні є компонентом професійної підготовки до науково-педагогічної діяльності та являє собою вид практичної діяльності аспірантів щодо здійснення навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти, включаючи викладання спеціальних дисциплін, організацію навчальної діяльності студентів, наукову та науково-методичну роботу.

Етапи практики та види діяльності здобувачів	Розподіл годин між видами робіт
<b>Етап 1. Установча конференція</b> у форматі засідання кафедри з педагогічної (асистентської) практики (отримання завдань, рекомендацій та форми звітності).	<b>2</b>
<b>Етап 2. Навчально-методична робота</b>	<b>50</b>

1) Ознайомлення з робочими програмами, змістом навчальних курсів (за фахом).	10
2) Планування структури, розроблення методики й здійснення підготовки до проведення лекційних, семінарських, практичних, лабораторних занять.	10
3) Написання планів-конспектів лекцій, семінарських, практичних чи лабораторних занять.	20
4) Моніторинг, аналіз та підготовка методичного забезпечення з дисципліни у вищій школі.	10
<b>Етап 3. Пасивна і активна практика в аудиторії</b>	<b>52</b>
1) Відвідування й аналіз навчальних занять викладачів, проведених у закладі вищої освіти	8
2) Читання лекцій	10
3) Проведення семінарських/ практичних занять	40
4) Планування, викладання та аналіз результатів власної професійної діяльності (проведення лекційних занять, семінарських занять, розробка завдань для самостійної роботи студентів, перевірка індивідуальних завдань)	4
<b>Етап 4. Підбиття підсумків практики</b>	<b>6</b>
1) Аналіз педагогічних ситуацій	2
2) Здійснення аналізу проведених колегами та самостійно організованих навчальних занять	2
3) Звітна конференція з практики	2
<b>Разом</b>	<b>120</b>

## 6. Зміст науково-викладацької практики

Педагогічна (асистентська) практика аспірантів передбачає такі види діяльності:

- Визначення концептуальних засад організації педагогічної діяльності у вищій школі.
- Ознайомлення з робочими програмами, змістом навчальних курсів (за фахом).
- Планування структури, розроблення методики й здійснення підготовки до проведення лекційних, семінарських, практичних, лабораторних занять.
- Написання планів-конспектів лекцій, семінарських, практичних чи лабораторних занять.
- Моніторинг, аналіз та підготовка методичного забезпечення з дисципліни у вищій школі.
- Проведення різних за формою навчальних занять.
- Налагодження контакту й організація педагогічної взаємодії зі студентами.
- Організація самостійної роботи студентів.
- Впровадження у навчальний процес інноваційних освітніх технологій та авторських методик.
- Вироблення індивідуального стилю організації педагогічної взаємодії та пізнавальної діяльності студентів.
- Аналіз педагогічних ситуацій.

- Відвідування й аналіз навчальних занять викладачів, проведених у закладі вищої освіти.
- Здійснення аналізу проведених колегами та самостійно організованих навчальних занять.

## **7. Завдання для аспірантів під час проведення практики**

Педагогічна (асистентська) практика аспірантів передбачає виконання таких завдань:

1. Вивчення досвіду викладання провідних викладачів Університету під час відвідування аудиторних занять з навчальних дисциплін.
2. Розробка плану та змісту навчальних занять, методична робота з дисципліни.
3. Самостійне проведення навчальних занять з дисципліни (семінарів, практичних занять, лекцій).
4. Індивідуальна робота зі студентами, керівництво науковими студентськими дослідженнями.
5. Навчально-методична робота (підготовка до занять, методична робота, відвідування та аналіз, проведення консультацій, керівництво різними видами діяльності студентів).
6. Аналіз педагогічних ситуацій
7. Здійснення аналізу проведених колегами та самостійно організованих навчальних занять.
8. Підготовка звіту з практики та його захист на звітній конференції.

## **8. Права та обов'язки аспірантів під час проходження практики**

Аспірант має право з усіх питань, які виникають під час проходження педагогічної практики, звертатись до наукового керівника або завідувача кафедри, вносити пропозиції щодо вдосконалення організації практики.

Аспірант під час проходження практики за попередньою домовленістю має право відвідувати заняття викладачів Університету з метою вивчення методики викладання навчальних дисциплін та ознайомлення з передовим педагогічним досвідом.

Аспірант зобов'язаний:

1. Під час установчих зборів (до початку практики) ознайомитись з Наказом про проведення практики.
  2. Своєчасно прибути на установчу та звітну конференцію.
  3. Одержати від керівника Програму практики, консультацію щодо форм звітності та оформлення необхідних документів.
  4. Ознайомитись із правилами техніки безпеки, охорони праці, внутрішнього трудового розпорядку праці та пунктуально дотримуватися їх.
  5. У повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені Програмою практики.
  6. Своєчасно оформити звітну документацію.
  7. Захистити звіт про проходження практики.
- Аспірант підпорядковується правилам внутрішнього розпорядку

Університету, розпорядженням адміністрації та керівника практики. У разі невиконання вимог, які висуваються практиканту, він може бути відсторонений від проходження практики.

## **9. Права та обов'язки керівників практики**

Загальне керівництво педагогічною практикою аспіранта покладається на завідувача кафедри, за якою закріплений аспірант.

Безпосереднє керівництво педагогічною практикою, науково-методичне консультування та контроль за проходженням практики аспіранта здійснює науковий керівник, який:

- добирає тематику занять та навчальні групи для проведення педагогічної практики;
- надає методичну допомогу у плануванні та організації проведення занять зі студентами та контролює роботу аспіранта, відвідування занять та інші види його роботи зі студентами, приймає заходи щодо ліквідації недоліків в організації практики;
- готує відгук про навчально-методичну роботу аспіранта під час проходження практики.

Керівник практики зобов'язаний:

1. Ознайомити аспірантів із Програмою практики, її метою, завданнями, критеріями оцінювання результатів, вимогами до звіту з практики.

2. Здійснювати контроль за своєчасним прибуттям аспірантів для проходження практики, за виконанням ними Програми практики.

3. Здійснювати контроль умов праці і побуту аспірантів на базі практики, проведення з ними необхідного інструктажу з охорони праці та техніки безпеки.

5. Брати участь в установчих та звітних конференціях з практики.

6. Оцінити результати проходження аспірантами практики.

## **10. Звітна документація.**

Після проходження педагогічної практики аспірант подає на кафедру такі документи:

1) звіт з педагогічної практики аспіранта, що містить виклад проведеної під час практики роботи, зокрема: перелік проведених навчальних занять, методичної роботи, виховних (позааудиторних, профорієнтаційних) заходів практиканта, перелік відвіданих занять, тощо;

2) календарний графік проходження практики;

3) календарний план виконання індивідуального завдання педагогічної практики;

4) відгук наукового керівника про проходження педагогічної практики;

5) Розроблені плани-конспекти занять (не менше двох лекцій, двох семінарських занять, результати індивідуальних занять).

6) Аналіз одного з відвіданих занять викладачів або інших аспірантів (лекції, семінарського, лабораторного заняття).

7) Підготовлені дидактичні матеріали, наочні засоби навчання

(презентації), матеріали, що ілюструють використання інформаційно-комунікаційних та інтерактивних технологій під час проведення занять (кількість, назва, теми).

Документація подається керівнику практики в строки згідно з затвердженим планом роботи.

До захисту практики допускаються здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії, які у повному обсязі виконали індивідуальний план практики і надали пакет документів, передбачених Програмою.

Аспіранти, які проводять заняття перебуваючи на посаді НПП (за сумісництвом) в закладі вищої освіти, звільняються від практики з відповідним поданням на кафедру довідки з місця праці та вищезазначених документів;

Аспіранти мають право проходити педагогічну практику в інших закладах вищої освіти України та за кордоном. З наступним поданням щоденника практики та розгорнутої характеристики від відповідального куратора з місця проходження практики.

Результати практики та її захист оцінюються на підставі наданих звітних документів.

## **11. Критерії оцінювання**

Підсумки практики підбиваються на останньому засіданні кафедри, яке передує даті закінчення практики.

Критерії оцінювання роботи аспірантів-практикантів:

Рівень навчально-методичної підготовки:

- рівень фахових знань і методики викладання фахових дисциплін;
- знання теоретичних основ планування освітнього процесу, обліку та контролю знань та умінь студентів у закладі вищої освіти;
- знання нормативно-правових актів та службової документації, уміння працювати з науковими першоджерелами для вирішення завдань практики;
- обґрунтованість планування видів навчальних занять: усвідомлення освітніх цілей і завдань; доцільність змісту, форм і методів роботи зі студентами; творча інтерпретація інноваційних педагогічних технологій;
- оформлення методичних розробок занять і виховних заходів відповідно до дидактичних вимог;
- уміння цілеспрямовано спостерігати та аналізувати різні форми навчально-виховної роботи зі студентами;
- ґрунтовність самоаналізу (власної педагогічної діяльності) та аналізу роботи колег.

Рівень сформованості системи професійно-педагогічних умінь і якість викладацько-педагогічної діяльності аспіранта-практиканта:

- відповідність лекційних, практичних, семінарських, індивідуальних занять сучасним дидактичним вимогам до навчальних занять у закладах вищої освіти;
- володіння методикою організації та проведення різних видів діяльності зі студентами;
- ефективність застосування та творча інтерпретація інноваційних педагогічних технологій;



• якість підготовки, організації і проведення заходу виховного (профорієнтаційного) спрямування.

Аспіранту, який не виконав програму практики, отримав негативний висновок щодо її проходження, або незадовільну оцінку за результатами захисту, надається право її повторного проходження та захисту у встановленому порядку.

## 12. Рекомендована література

### Законодавчі і нормативні документи

1. «Голосіївська ініціатива – 2020». Програма розвитку університету на 2015–2020 роки. URL : <http://nubip.edu.ua/node/10330> Голосіївська ініціатива 2020.
2. Закон України «Про вищу освіту». URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Закон України «Про освіту» (2017 р.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL : [http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro\\_1221.pdf](http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf).
5. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки. URL : [http://kntu.net.ua/index.php/kaf\\_design/Vihovna-robotaNacional-no-patriotichne-vihovannya/Dokumenenti-dobgovorenniya/Strategiya-nacional-no-patriotichnogo-vihovannya-ditej-ta-molodi-na-2016-2020-roki](http://kntu.net.ua/index.php/kaf_design/Vihovna-robotaNacional-no-patriotichne-vihovannya/Dokumenenti-dobgovorenniya/Strategiya-nacional-no-patriotichnogo-vihovannya-ditej-ta-molodi-na-2016-2020-roki).
6. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL : <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/16/nacionalno-patriotichne-vixovannya/>.
7. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ МОН України від 16 липня 2018 р. № 776.
8. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах): Постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261.

### Література

1. Козлакова Г. О., Орос І. І., Силадій І. М. Педагогіка вищої школи: методичні рекомендації до вивчення дисципліни. Берегово: ЗУІФР, 2017. 32 с.
2. Навчальний посібник з дисципліни «Педагогіка вищої школи». Уклад. А. В. Лисенко. Полтава: ПолтНТУ, 2018. 102 с.
3. Нагаєв В. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Харків: «Стильна типографія», 2019. 267 с.
4. Немченко С. Г., Крижко В. В., Шумілова І. Ф., Старокожко О. М., Голік О. Б. Педагогіка вищої школи: підруч. Бердянськ : БДПУ, 2020. 517 с.

5. Ніколаєнко С. М. Керівник закладу освіти (організаційно-педагогічні та правові основи управлінської діяльності) : підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : НУБіП України, 2019. 408 с.
6. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / О. І. Федоренко, В. О. Тюріна, С. П. Гіренко, С. М. Бойко, М. О. Котелюх, П. Д. Червоний, О. В. Медведєва; за заг. ред. О. І. Федоренко. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 240 с.
7. Педагогіка та психологія вищої школи (Частина І. Педагогіка вищої школи): хрестоматія; навч. посібн. Уклад. Світлана Володимирівна Виговська; Оксана Вікторівна Васюк. Київ: ЦП «Компринт», 2017. 797 с.
8. Сопівник Р. В., Сопівник І. В., Варивода Н. А. Лідерологія: навчальний посібник. К.: “Компринт”, 2018. 488 с.
9. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. В. Рябова, І. І. Драч, Н. О. Приходькіна, Н. В. Любченко [та ін.] ; Ун-т менедж. освіти НАПН України. – Київ, 2017. – 316 с.
10. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни: навч. посіб. для підготовки докторів філософії. Уклад. І. О. Казак. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.
11. Теорія і практика вищої професійної освіти в Україні : метод. рекомендації до практичних занять магістрантів / [авт.-укл. Т. О. Дороніна]. – Кривий Ріг : КДПУ, 2018. – 130 с.
12. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практикозорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ЗВО «УМО» НАПНУ, 2021.

#### Додаткова література

1. Андрущенко В., Силадій І. Поняття педагогічного дискурсу в сучасних наукових дослідженнях. *Вища освіта України*. 2018. № 1. С. 5–10.
2. Васюк О. В. Порівняльна педагогіка: підруч. Київ–Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2016. 412 с.
3. Виховання особистості в контексті професійної підготовки студентів аграрних вищих навчальних закладів: колективна монографія / кол. авт.; за заг. ред. проф. С. М. Ніколаєнка. К. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2015. 400с.
4. Вірна Ж. П., Лазорко О. В., Пустовойт М. В. Особистісна безпека в структурі соціальної зрілості студентської молоді: теоретико-емпірична експлікація. *Психологічний часопис*. 2019. Т. 5. № 10. С. 115–130.
5. Гриньова М. В., Кононець Н. В., Дяченко-Богун М. М., Рибалко Л. М. Ресурсно-орієнтоване навчання студентів в умовах здоров'язберезувального освітнього середовища. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 72, № 4. С. 182–193.
6. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія. Ніжин: ПП Лисенко, 2019. 408 с.

7. Джадан О. І. Використання тестів як форма контролю знань студентів при вивченні гуманітарних дисциплін. *Актуальні питання контролю якості освіти у вищих медичних навчальних закладах: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю*, м. Полтава, 22 березня 2018 р. Полтава, 2018. С. 72–75.
8. Димань Т. М., Боньковський О. А., Вовкогон А. Г. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: навч.-метод. посіб. БНАУ, 2017. Одеса: НУ «ОМА», 2017. 106 с.
9. Єрмаченко В. Є., Дериховська В. І Особливості трансформації світової системи вищої освіти у XXI столітті. *Економіка та суспільство*. 2017. № 10. С. 516–522.
10. Кондур О.С. Управління якістю освітніх систем в умовах глобалізації: теорія, методика організації, практика: монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. 488 с.
11. Малезик П. М. Формування дослідницької компетентності в студентів педагогічних навчальних закладів. *Теорія і практика використання інформаційних технологій в навчальному процесі: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.*, 30-31 травня 2017 р. Київ, 2017. С. 39–41.
12. Мойсеєнко Р. М. Активізація пізнавальної діяльності майбутніх фахівців засобами активних методів навчання в умовах університетської освіти. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. 159, 97–103.
13. Науменко Н. В. Напрями вдосконалення методик викладання навчальних дисциплін магістрам освітніх, педагогічних наук. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2021. №2, 49-57.
14. Ніколаєнко С. М., Шинкарук В. Д., Рудень Д. М., Сопівник Р. В., Сопівник І. В., Петрів Г. В., Кушнір А. О., Мойсєєв В. В., Давидова О. П. Програма виховання студента: “Фахівець, громадянин, патріот”. К.: “Комприт”, 2016. 74 с.
15. Освіта майбутнього: концепції, методи, підходи: колективна монографія / кол. авт. ; голов. ред. В. В. Любарець, О. В. Кендюхов, Н. В. Бахмат. Київ: Міленіум, 2020. 310 с.
16. Силадій І. М. Глобалізація системи освіти: механізми демократичної модернізації: монографія. Ужгород: РІК –У. 2020. 376 с.
17. Силадій І., Маринець Н. Професійні компетенції педагога – менеджера в управлінні освітнім процесом. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 148–154.
18. Титова Н.М. Теоретико-методичні основи психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання: монографія. За ред. М. С. Корця. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 351 с.
19. Фурдуй С. Б. Компетентнісний підхід у вищій школі в Україні: розробка та впровадження ідей при підготовці фахівців соціономічної сфери. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 485–489.
20. Avineri N. *Research Methods for Language Teaching: Inquiry, Process, and Synthesis*. London: Macmillan Education, 2017. 236 p. 14.
21. Döring N., Bortz J. *Forschungsmethoden und Evaluation in den Sozial und Humanwissenschaften*. Berlin, Heidelberg: Springer (Springer-Lehrbuch), 2016. 1051 s.

22. Catroux M. Méthodologie de la recherche en didactique des langues : guide pratique. Les étapes clés d'un travail de recherche. Pour un usage en autonomie. Ellipses. 2018. 168 p.
23. Kulishov V.S. Project activity as a component of extra-curricular educational work of students of vocational education institutions. Periodyk naukowy Akademii Polonijnej, 2019.

#### Інформаційні ресурси

Загальні відомості про вищу освіту в Україні. URL: [www.mon.gov.ua/education/higher/higher](http://www.mon.gov.ua/education/higher/higher)

Методи навчання та їх класифікація. URL: <http://osvita.ua/school/theory/780/>

Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. URL: [http://moskalik.at.ua/kurs\\_lekziy/mmmvvv.doc](http://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/mmmvvv.doc)

Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах. URL: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukovadiyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>

Сайт «Аспірант України». URL: <http://mi/intranet/aspirant.com.ua/>

Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/ispu/bitstream/123456789/1488/1/Особливості.%20проблеми%20та%20шляхи%20активізації%20самотійної%20роботи%20студентів-pdf>